

POVIJEST VOLONTERSКИH UDRUGA ZA ZAŠTITU PRIRODNE I KULTURNE BAŠTINE U UJEDINJENOME KRALJEVSTVU

Sažetak

U ovome se radu prikazuje stoljetna tradicija volonterskih udruga za zaštitu prirodne i kulturne baštine u Ujedinjenome Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske. Začetnici prikazanih udruga ulagali su svoje slobodno vrijeme, energiju, a u početku i materijalna sredstva kako bi zaštitili baštinu. Upravo je taj filantropski i volonterski aspekt njihova djelovanja učinio da te udruge toliko dugo opstanu i steknu povjerenje ljudi, pa im se broj članova neprestano povećava i pristiže im sve više sredstava preko donacija. Volonteri imaju brojne aktivnosti, od upravljanja baštinskim područjima do njihova obnavljanja i održavanja, od praćenja planova i primjene zakona do poticanja donošenja novih ili promjene manjkavih zakona. Oni organiziraju prikupljanje sredstava, kupuju područja koja bi trebalo zaštititi, vode brigu o baštini i njezinu predstavljanju te organiziraju edukativne aktivnosti za različite posjetitelje. Model koji navedene udruge primjenjuju već dugi niz godina, nešto je što bi trebale nastojati primijeniti i druge zemlje (poput Hrvatske), koje nastoje ulagati u bolji i kvalitetniji razvoj turizma. Unaprjeđivanje kulturnoga turizma i kulture turizma jedini je donekle siguran način daljnjega održivog razvoja te gospodarske grane, čime bismo spriječili i negativnosti koje ona sa sobom donosi.

Ključne riječi: *baština, kulturni turizam, slobodno vrijeme, volonterske udruge, Ujedinjeno Kraljevstvo*

VLATKA IVIĆ*
BLAŽENKA
ŠOŠTARIĆ**

UDK:
061.23:502/504](410)
338.48-6:7/8
Stručni članak
Professional article
Primljeno: 25. rujna 2015.

---

* Vlatka Ivić, viša lektorica, Filozofski fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, vivic@ffos.hr

** Blaženka Šoštarčić, viša lektorica, Filozofski fakultet Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, bsostaric@ffos.hr

Uvod

U ovome se radu prikazuje stoljetna tradicija volonterskih udruga za zaštitu prirodne i kulturne baštine u Ujedinjenome Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske. Njihova tradicija seže još u viktorijsko doba kada su prve udruge osnovali bogati filantropi kako bi potaknuli ljude da uživaju u baštini svojih predaka te da je očuvaju za buduće naraštaje.

Potrebu za boravkom u prirodi i tradicionalnome okružju Trevelyan je istaknuo u svojoj *Povijesti engleskog društva*¹ u kojoj navodi da su žene u viktorijsko doba postajale sklonije sportu i sve bolje hodačice što su im suknje postajale kraće. Kada je u devedesetim godinama „visoki bicikl“ zamijenjen onim na dva niska kotača, postao je vrlo pomodno prijevozno sredstvo ne samo među muškarcima već je dodatno emancipirao i žene koje su krenule u istraživanje okolice, same ili u društvu suprotnoga spola. Osim obilazaka prirodnih i kulturnih ljepota biciklom, i pješačenje je postalo popularno, a potkraj stoljeća i planinarenje, osobito u Walesu i Lake Districtu.

Kao što se može iščitati iz Traveyanove knjige, žene iz viših slojeva društva imale su veliku ulogu u popularizaciji boravaka u prirodi i osvještavanju ljudi o vrijednosti kulturne i prirodne baštine. Razlog je tomu što su žene imale više slobodnoga vremena jer se, osim guvernanti, žene u ono doba nisu zapošljavale, a one iz dobrostojećih obitelji bile su dobro obrazovane, osobito na području umjetnosti, povijesti i biologije. Pravo, ekonomija, politika i sl. bile su i dalje u domeni muškaraca koji su aktivnošću na tim poljima prehranjivali svoje obitelji prepuštajući svojim ženama „zabavne“ stvari da im ne bude dosadno dok su same kod kuće. Važnost u svemu tome ima i intenzivna emancipacija žena u UK-u² koja im je osiguravala sve veću slobodu, a uz slobodno vrijeme i veća financijska sredstva. Ta svijest engleskih žena o njihovoj slobodi rezultirala je pokretom sufražetkinja (*Suffragettes Movement*) koje su 1919. godine izborile pravo glasa za žene.

Sve to omogućilo je ženama u Ujedinjenome Kraljevstvu odlaske iz domova na kraće izlete i uživanja u okolišu. Osim toga, stvorila se i navika organiziranoga druženja s ljudima sličnih interesa, pa su nastajale razne udruge i društva koja su promicala potrebu osmišljavanja slobodnoga vremena u skladu s njihovim interesima i hobijima zainteresiranih pojedinaca. S obzirom na to da se veliki dio tih društava bavio povijesnim, kulturnim i prirodnim bogatstvima i očuvanjem tradicije, javila

¹ George M. Trevelyan, *English Social History*, Pelican Books, London, 1977.

² Usp. Marjorie Quennell – Charles H. B. Quennell, *A History of Everyday Things in England*, Batsford Ltd., London, 1918.

se i potreba uređenja i zaštićivanja različitih oblika baštine jer je to bilo na korist i zadovoljstvo svih stanovnika.

Tu se mogu uočiti i začeci volonterstva koji je u UK-u doživio svoj najveći procvat i ostao je popularan sve do danas odoljevši materijalizmu i konzumerizmu suvremenoga doba, a sve poradi dobrobiti cjelokupne zajednice.

Prošlost i baština u životima Britanaca igra veliku ulogu, a djelovanje volonterskih udruga pridonijelo je i razvoju kulturnoga turizma koji je bez premca u UK-u, a o tome nam svjedoči citat iz knjige *Abeceda kulturnog turizma*:

Kada je riječ o kulturnom turizmu, Velika Britanija u ocjenama kulturno-turističkih djelatnika često dobiva epitete organizirane zemlje bogate baštine s kojom se u tržišnoj areni teško natjecati. Djelomičan je razlog tomu i sljedeća činjenica: Amerikanci, Kanađani i Japanci pripadaju najvećim emitivnim tržištima izvan Europe, a česta im je motivacija za putovanje upravo kultura i baština. To je činjenica osobito bitna za zemlje sjeverne Europe, koje nemaju toplu klimu i plaže, jer je kulturna baština osnova njihova turističkog proizvoda.³

Način na koji udruge promiču baštinu i razvoj kulturnoga turizma nešto je iz čega mogu učiti i druge zemlje, poput Hrvatske, jer poticanje razvoja volonterskih udruga i njihove uloge u unaprjeđivanju kulturnoga turizma i kulture turizma jedini je donekle siguran način daljnjega održivog razvoja te gospodarske grane, čiji je prvotni cilj izbjeći negativne učinke koje turizam sa sobom donosi. Tema volonterskih udruga za zaštitu kulturne i prirodne baštine trebala bi biti sastavni dio nastavnih sadržaja namijenjenih ne samo studentima turizma već i studentima engleskoga jezika i književnosti, u okviru kolegija koji obuhvaćaju britansku kulturu i civilizaciju, kako poradi interdisciplinarnosti tako i s nakanom da se potakne svijest o potrebi zaštite kulturne i prirodne baštine i u studenata kojima turizam nije prvotni interes.

Velika kultura poštivanja prirode i tradicije u svijesti građana UK-a i volja da se tome posvete na dobrovoljnoj osnovi teško se može nadmašiti u drugim zemljama. Toj su tvrdnji dokaz mnogobrojne volonterske udruge koje postoje u UK-u već dulje vrijeme, od kojih su neke osnovane čak u 19. stoljeću i neprestano se razvijaju – povećava im se broj članova i prijatelja te imaju sve veći utjecaj u društvu. One najrazvijenije i najzaslužnije bit će predstavljene u ovome radu.

1. Organizacija slobodnoga vremena u UK-u

Svijest ljudi u UK-u o kvalitetnoj i proaktivnoj organizaciji svoga slobodnog vremena seže daleko u prošlost i neprestano se razvija. U UK-u postoje dva osnovna sektora

³ Daniela Angelina Jelinčić, *Abeceda kulturnog turizma*, Meandarmedia, Zagreb, 2008., str. 200.

koja se bave organizacijom slobodnoga vremena. To su društveni i privatni sektor. O društvenome sektoru skrbi država i u njemu se mogu pronaći mnoge usporednice s društvenim sektorima u drugim razvijenim zemljama. Privatni sektor dijeli se u dvije potkategorije prema svojoj motivaciji, pa postoji komercijalni sektor kojemu je glavni cilj zarada koji također ima mnogo sličnosti s organizacijama u drugim državama.

Međutim, uz komercijalni privatni sektor u UK-u postoji i volonterski sektor kojemu je glavni cilj organiziranje aktivnosti u slobodno vrijeme kako bi se ostvarila nekakva korist za društvo, pa njega možemo smatrati znatno razvijenijim i važnijim za organizaciju slobodnoga vremena ljudi u UK-u. Ta značajka volonterskoga rada u UK-u bitno utječe na njegova obilježja koja u usporedbi s onima u drugim zemljama imaju mnoštvo prednosti (slika 1).

Slika 1: Organizacija slobodnoga vremena u UK-u

U ovome radu bavit ćemo se upravo tim volonterskim sektorom koji u UK-u ima dugu tradiciju i vrlo važnu ulogu u očuvanju prirodne i kulturne baštine. Njegovu važnost prepoznaju i državne institucije koje su osnovale i Nacionalno vijeće za volonterske organizacije (*National Council for Voluntary Organisations*).⁴

2. Volonterske udruge za zaštitu prirodne i kulturne baštine

Volonterske udruge imaju važnu ulogu u životu ljudi u UK-u u smislu njihova kvalitetnoga provođenja slobodnoga vremena kao i u unaprjeđenju društvene svijesti o važnosti zaštite kulturne i prirodne baštine. Te udruge pripomažu državi jer se materijalno i fizički brinu o zaštiti i prezentaciji baštine i tako obavljaju velik dio posla za koji bi se inače očekivalo da ga obavi država. Umrežavajući ljude i djelujući kao kontrolni mehanizam koji utječe na odluke i aktivnosti poduzetnika, političara i planera, volonterski sektor djeluje kao moćan politički lobi. Samo u Engleskoj danas

⁴ National Council for Voluntary Organisations, <<https://www.ncvo.org.uk/about-us/our-vision-mission-values>> (2. III. 2015.).

postoji više od stotinu volonterskih udruga koje se brinu o nekome aspektu prirodne ili kulturne baštine. Stotinu tih udruga članice su koalicije The Heritage Alliance s više od šest milijuna volontera što ukazuje na njihovu snagu i njihovu predanost u očuvanju baštine.⁵ Pri tome je važan čimbenik broj i sastav članova pojedinoga društva, njegova povijest i tradicija, kao i njegova postignuća.

Prosser⁶ navodi sljedeće udruge kao najvažnije volonterske udruge u UK-u s obzirom na broj članova, društveni ugled, političku moć i posjedovanje kulturnih i prirodnih dobara:

1. Civic Trust
2. CPRE (Campaign to Protect Rural England)
3. Friends of the Earth
4. National Trust
5. National Trust for Scotland
6. Ramblers Association
7. RSWT (Royal Society for Wildlife Trusts)
8. RSPB (Royal Society for the Protection of Birds)
9. Woodland Trust
10. WWF (World Wide Fund for Nature).

Britanci tradicionalno uživaju u svojoj prirodnoj i kulturnoj baštini u slobodno vrijeme i poštuju je zbog njezine povijesne i kulturne vrijednosti, njezine važnosti za turizam i njezine uloge u lokalnome i nacionalnome identitetu. Mnogi volonteri smatraju da volontiranje donosi mnoštvo prednosti: prijateljstva s ljudima koji razmišljaju slično, aktivnosti iz zadovoljstva koje se obavljaju s osmijehom, zatim zdravlje i otvoren um.

Ako se uzme u obzir predanost volonterstvu u UK-u, ne iznenađuje da u jednoj kalendarskoj godini sedam od deset odraslih osoba posjeti neko baštinsko mjesto od iznimne važnosti, da svake godine volonteri odrade oko 58,5 milijuna radnih sati što je jednako vrijednosti od 335 milijuna funti te da 53,7% odraslih živi u nekoj povijesnoj građevini ili području (i za to su spremni izdvojiti veći novčani iznos za održavanje nego da žive negdje dalje).⁷

Iz sljedeće se tablice može iščitati profil korisnika područja prirodne i kulturne baštine u UK-u:

⁵ *The Heritage Alliance*, <<http://www.theheritagealliance.org.uk/>> (3. III. 2015.).

⁶ Robert Prosser, *Leisure, Recreation and Tourism*, Collins Educational, London, 1994., str. 23.

⁷ The Heritage Alliance, <http://culturehive.co.uk/wp-content/uploads/2013/07/BK_Key-Facts-and-Figures-for-Cultural-Tourism.pdf> (3. III. 2015.).

Tablica 1: Profil korisnika područja prirodne i kulturne baštine⁸

HODAČI (WALKERS)	SPORTAŠI (SPORTS PARTICIPANTS)	NEFORMALNI REKREATIVCI (INFORMAL RECREATIONALISTS)
<ul style="list-style-type: none"> • 40% ispitanika • srednje dobi • iznadprosječnih prihoda • posjeduju automobil • članovi neke organizacije za zaštitu prirodne i kulturne baštine • živjeli u ruralnome području jedan dio života 	<ul style="list-style-type: none"> • 10% ispitanika • iznadprosječnih prihoda • iznadprosječne razine zanimanja • posjeduju automobil • mlađe dobi • muškoga spola • članovi nekoga sportskog kluba 	<ul style="list-style-type: none"> • 50% ispitanika • nisu tako predani korisnici kao prethodne dvije grupe • voze se prirodom, idu na piknike ili odlaze u kratke šetnje i posjete povijesnim građevinama • zovu ih <i>car-and-stroller</i> („auto pa šetnja“) • žive u većim gradovima • imaju niža primanja • najčešće ne pripadaju nikakvim društvima ili klubovima

3. Pregled povijesti volonterskih udruga i njihovo djelovanje u zaštiti prirodne i kulturne baštine

U ovome se dijelu rada predstavljaju najvažnije i najpoznatije volonterske udruge u UK-u s obzirom na važnost koju imaju u svakodnevnome životu stanovnika UK-a, broj članova koje okupljaju, kao i financijska potpora koju uživaju. Opisani su njihovi začetci, poslanje i djelovanje. Svi podatci preuzeti su s njihovih službenih mrežnih stranica.

3.1. Glas naroda (*Civic Trust/Civic Voice*)⁹

Civic Trust dobrotvorna je organizacija čiji je prvotni cilj bio poboljšanje kvalitete novih i povijesnih građevina i javnih površina te unaprjeđenje opće kvalitete gradskog života. Organizacija je osnovana 1957. godine s dva glavna ureda, u Londonu i Liverpoolu, i razgranatom mrežom podružnica u cijeloj zemlji. Imali su Jedinicu za regeneraciju, koja se bavila programom obnove i vodila kampanje radi promjene mišljenja u civilnome društvu kao i promjene politike vlade s tim u svezi. Sudjelovali su i u određivanju zaštićenih područja i koordinirali Heritage Open Days. Utemeljili su i nagradu *Civic Trust* koja se dodjeljivala za izniman arhitektonski i urbani dizajn i uređenje okoliša koji su obogatili život u lokalnoj zajednici.

Nažalost, 2009. godine Civic Trust prestao je postojati zato što su mu se iscrpila novčana sredstva, kao što je napisao BBC u svome podnaslovu: „Dobrotvorna

⁸ R. Prosser, n. dj., str. 62.

⁹ *Civic Voice*, <www.civicvoice.org.uk> (14. IV. 2015.)

udruga koja predstavlja više od 700 civilnih udruga iz cijele Engleske prestala je djelovati zbog nedostatka novčanih sredstava.¹⁰

Međutim, National Trust i CPRE (druge dvije volonterske udruge) osnovali su i podržali Civic Society Initiative kako bi očuvali pokret civilnoga društva u UK-u. Ta civilna inicijativa prerasla je u novu volontersku udrugu nazvanu Civic Voice čija je prvotna zadaća učiniti mjesta u kojima živimo ljepšim, ugodnijim i iznimnijim. Osim toga, njezini članovi žele se zalagati za sva civilna društva diljem zemlje.

3.2. Kampanja za zaštitu ruralne Engleske (*Campaign to Protect Rural England*)¹¹

Kampanja za zaštitu ruralne Engleske (CPRE) udruga je koja vodi kampanju kako bi pomogla da se okoliš učini lijepim, ugodnim i raznolikim i u gradovima i u selima i na naseljenim područjima te potiče ljude da ga cijene i uživaju u njemu.

CPRE jedna je od najstarijih i najrespektabilnijih udruga za zaštitu okoliša od svoga osnutka 1926. godine. Među svoja najveća postignuća u 40-im godinama prošloga stoljeća ubrajaju Zakon o planiranju gradskog i seoskog zemljišta iz 1947. godine koji se primjenjuje u istome obliku još i danas te Zakon o nacionalnim parkovima i pristupu krajoliku iz 1949. godine. Laurence Olivier ih je 70-ih godina prošloga stoljeća podržao pozivajući preko radija slušatelje da uvide vrijednosti engleskoga krajolika te podrže rad CPRE-ja.

CPRE danas djeluje pod pokroviteljstvom kraljice Elizabete II., broji više od 60.000 članova i ima više od 200 podružnica u zemlji. Osim toga ima podršku više od 2.000 župnih društava i podržava ih 800 različitih drugih udruga. Takva podrška daje im odličnu kombinaciju lokalnoga djelovanja i nacionalne važnosti. U svojim kampanjama usredotočuju se na krajolike, poljoprivredna zemljišta i hranu. Zalažu se za održivi engleski krajolik u budućnosti, vitalni, ali podcijenjeni okoliš te ekonomsku i društvenu vrijednost u korist naroda. U svome radu naglašavaju kako u današnjemu svijetu postoje brojne opasnosti za okoliš i promiču rješenja za njegovu zaštitu.

3.3. Prijatelji zemlje (*Friends of the Earth*)¹²

Friends of the Earth (Prijatelji Zemlje) udruga je osnovana s namjerom da se bori protiv izgradnje nuklearnih elektrana, ali se njihovo djelovanje znatno proširilo od

¹⁰ BBC, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/8004262.stm> (15. III. 2014.)

¹¹ *Campaign to Protect Rural England*, (2015); <www.cpre.org.uk> (13. IV. 2015.)

¹² *Friends of the Earth*, <www.foe.co.uk> (13. IV. 2015.)

prvotne zamisli tako da ona danas vodi kampanje vezane za najvažnije probleme društva i okoliša. Propituje i ispravnost ekonomske i korporativne globalizacije i promiče rješenja za održiva i socijalno pravedna društva.

Udruga je osnovana 1969. godine u Sjedinjenim Američkim Državama radi borbe protiv izgradnje nuklearnih elektrana. Ubrzo nakon osnutka, već 1971. godine, otvorili su i mnoge podružnice, a jedna od njih je i ona u UK-u. Danas su Prijatelji Zemlje aktivni u 77 zemalja diljem svijeta, a članovi njihove podružnice u UK-u su u *Sunday Herald*u opisani kao „najdjelotvornija grupa za pritisak u zemlji“. Osim toga, 2003. godine *The Guardian* im je dodijelio nagradu za „humanitarce godine“.

3.4. Nacionalni trust (*National Trust*)¹³

National Trust udruga je koja djeluje kao čuvar narodnoga blaga, ugroženih obalnih područja, prirode i građevina. Osnovani su je 1895. godine troje viktorijanskih filantropa – Miss Octavia Hill, Sir Robert Hunter i Canon Hardwicke Rawnsley jer su bili zabrinuti zbog nekontroliranoga razvoja i industrijalizacije. Octavia Hill lijepo je sažela sve njihove želje u jednu rečenicu: „Potreba za mirom, potreba za zrakom, potreba za tjeļovježbom, i pogled u nebo i na stvari koje rastu, čine ljudske potrebe koje su svim ljudima zajedničke.“¹⁴ Više od stotinu godina njihova je udruga skrbila o mjestima koja povezuju sadašnjost i budućnost s prošlošću. Brinuli su o drevnim kamenim spomenicima (Stonehenge) i viktorijanskim vodenicama, o vrtovima, seoskim uličicama i dvorcima. Smatrali su da bi poštovanje takvih mjesta trebala biti kreativna aktivnost, a ne pasivno divljenje. Za njih baština nisu samo opeke i cement, boja i slikarsko platno, već je to tajna kojom svaki novi naraštaj otkriva nova značenja i vrijednosti u interakciji s tim materijalnim ostacima prošlosti.

Stotinjak godina poslije ta udruga brine o 248.000 hektara prelijepih krajolika i o 700 milja obale, o više od 200 građevina i vrtova iznimne ljepote i važnosti. Kao humanitarna udruga ovise o donacijama oko 3,5 milijuna svojih članova. Investiraju u infrastrukturu za očuvanje baštine više od 160 milijuna funti godišnje, rade s više od 40.000 različitih tvrtki i s 2.000 specijalista konzervatora. Djeluju na različite načine, kao npr. direktnim uključenjem u konzervacije, poučavanjem i otkrivanjem, poticanjem milijuna ljudi da posjećuju nacionalnu baštinu i uživaju u njoj. Sudjeluju i u važnim raspravama vezanima za budućnost gospodarstva i razvoj ljudske svijesti i osjećaja za zajednicu. Od 2003. godine predsjedava im princ od Walesa.

¹³ *National Trust*, <www.nationaltrust.org.uk> (18. IV. 2015.)

¹⁴ *National Trust*, <<http://www.nationaltrust.org.uk/article-1356393664070/>> (18. IV. 2015.)

3.5. Nacionalni trust za Škotsku (*National Trust for Scotland*)¹⁵

National Trust for Scotland najveća je humanitarna udruga u Škotskoj koja štiti i promiče prirodnu i kulturnu baštinu Škotske da bi sadašnji i budući naraštaji mogli uživati u njoj. Tu su udругu 1931. godine osnovali zaljubljenici u škotsku prirodu i škotsku povijest kako bi se zaštitila veličanstvena arhitektonska, pejzažna i povijesna blaga Škotske. Bili su potpuno neovisni o državnim institucijama te su djelovali isključivo kao zaštitnici baštine. Namjera im je bila učiniti prirodnu i kulturnu baštinu bitnom stanovnicima Škotske, kao i posjetiteljima.

Danas udruga ima oko 310.000 članova i financijska im sredstva ovise o donacijama. Svake godine više od 3.000 volontera odvaja svoje slobodno vrijeme kako bi se posvetili projektima i događajima koje organizira udruga. Njihov je rad važan dio svega što udruga čini da bi najljepša škotska prirodna i kulturna baština nastavila živjeti. National Trust iznimno je sretan zbog velikoga odziva volontera, pa čak ima i različite grupe volontera kojima se članovi priključuju ovisno o svojim interesima, zanimanju, hobijima i dobi kako bi stekli nova iskustva, upoznali nove ljude, naučili nešto novo i posjetili nova mjesta. Možemo navesti samo neke grupe volontera:

- volonteri – konzervatori (održavanje pješačkih staza, nasipa i šuma)
- volonteri za nekretnine (turistički vodiči, organizatori obrazovnih programa, događanja i rekreacije)
- vrtni volonteri (turističko vođenje, održavanje vrtova, popularizacija autohtonih biljaka, prodaja biljaka, istraživanje povijesti vrtova i biljaka)
- *Thistle Camp* volonteri (boravak u trajanju do dva tjedna na nekome od prelijepih mjesta u Škotskoj tijekom kojih se bave održavanjem toga prostora uz stručno vođenje arheologa, povjesničara, konzervatora, povjesničara umjetnosti, biologa, vrtlara i sl.).

3.6. Udruga Ramblers (*Ramblers Association*)¹⁶

Ramblers Association radi za „hodajuću Britaniju“. Želi hodanje učiniti popularnim i u trenucima opuštanja i u svakodnevnome životu jer vjeruje da hodanje pridonosi zdravlju i dobromu općem stanju te da potiče zdrav način života. Njezin je glavni cilj poboljšati uvjete kretanja okolišem čime bi svima hodanje postalo pristupačnije.

Ta udruga potječe iz 19. stoljeća, kada je sve veći broj ljudi u vrijeme rastuće industrijalizacije krenuo u prirodu radi odmora i rekreacije. S tom novom navikom

¹⁵ *National Trust for Scotland*, <www.nts.org.uk> (21. III. 2015.)

¹⁶ *Ramblers Association*, <www.ramblers.org.uk> (21. 3. 2015.)

javila se i želja da zaštite svoje pravo korištenja staza i uživanja na otvorenome. Tako je započeo pokret koji je postupno doveo do osnivanja Ramblersa. Prve dvije osnovane udruge bile su Udruga za zaštitu drevnih staza u okolici Yorka, osnovana 1824. godine, i Udruga za očuvanje drevnih staza Manchester, osnovana 1826. godine. Istom 1865. godine uspjeli su osnovati udruhu u Londonu. Članovi su bili i filozof i reformator John Stuart Mill te James Bryce, član Parlamenta, koji je 1884. godine u Parlamentu nametnuo raspravu o Zakonu o slobodnom pristupu planinama. Iako nije postigao uspjeh, ipak je otvorio put pokušajima da se zakonom osigura slobodan pristup prirodnim i kulturnim spomenicima. Nakon toga, kako njihov pokret biva sve popularniji i utjecajniji, osnivaju brojne podružnice diljem zemlje. Njihov je glavni cilj bio izboriti se za prava korištenja baštine i njezino očuvanje te uvjeriti željezničke organizacije da osiguraju pristupačne cijene karata kako bi se potaklo ljude da posjećuju povijesne spomenike. Članovi udruge često su bili pisci, filozofi i drugi učeni ljudi, ali se cijelo vrijeme nastojalo uključiti i ljude nižega obrazovnog i socijalnog statusa kako bi se i njih zainteresiralo da poboljšaju kvalitetu svoga života. Sve je to rezultiralo osnivanjem National Council of Ramblers' Federations 1931. godine.

Danas je to humanitarna udruga s više od 125.000 članova iz cijele zemlje. Ustrojena je demokratski i svaki član može preuzeti aktivnu ulogu u određivanju ciljeva. Ima 12.000 volontera koji su vrlo važni u raznim akcijama Udruge Ramblers, ponajprije stoga što svoje slobodno vrijeme posvećuju višim ciljevima. Svi oni žele svoju zemlju učiniti mjestom gdje će ljudi rado hodati i gdje će im to biti jednostavno i s puno uživanja. Promiču hodanje radi zadovoljstva, zdravlja, dokolice i transporta za sve dobne skupine – ljude različitih socijalnih kategorija i sposobnosti, u gradovima i na selima.

Nova prava korištenja staza u prirodi rezultat je dugotrajne kampanje Ramblersa. Osim toga njezini članovi i održavaju staze i poboljšavaju ih. Aktivni su i u lobiranju na priznavanju novih nacionalnih parkova, zaštiti prirode, promoviranju javnoga transporta te potiču ekološku poljoprivredu i održivi razvoj.

3.7. Kraljevsko društvo trustova za divlje životinje (Royal Society of Wildlife Trusts)¹⁷

RSWT (Royal Society of Wildlife Trusts) najveća je volonterska udruga u UK-u koja se bavi zaštitom prirode. Njezina je vizija „okoliš bogat životom za svakoga“, a misija je „obnoviti bioraznolikost i dovesti ljude u njezin okoliš“.

¹⁷ *Royal Society of Wildlife Trusts*, <www.wildlifetrusts.org> (12. IV. 2015.)

Društvo je počelo raditi 1912. godine kada je Charles Rothschild osnovao Društvo za promociju prirodnih rezervata pod motom: „*Jedini djelotvoran način zaštite prirode jest da se petljamo u nju što je manje moguće...*“ i napravio popis od 240 posebnih prirodnih područja koji su vrijedni očuvanja. Cilj mu je bio sačuvati prirodnu baštinu za buduće naraštaje. Njegova ideja bila je osnovati lokalne fondacije za skupljanje novčanih sredstava koja će se uporabiti za zaštitu prirodnih područja i njihovo pretvaranje u rezervate. Društvo je dobilo priznanje *Royal Charter* već 1916. godine od kralja Georgea V., a svoj prvi rezervat u vlasništvo dobili su 1919. godine. Godine 1926. otvorili su prvi rezervat u Norfolku. Do 1964. godine u okviru Društva bilo je 36 lokalnih udruga po cijeloj zemlji. Godine 1976. dobili su novo priznanje *Royal Charter* za svoj rad, ovaj put od kraljice Elizabete II. U međuvremenu broj podružnica i pridruženih udruga sve se više širio tako da su 2004. godine promijenili svoje ime u Royal Society of Wildlife Trusts (Kraljevsko društvo trustova za divlje životinje).

Društvo danas djeluje pod pokroviteljstvom princa od Walesa, a neki od poznatijih dopredsjednika društva su Sir David Attenborough, poznati biolog i autor dokumentarnih filmova za BBC, zatim prof. Chris Baines, prof. David MacDonald, Sir Robert Worcester i dr. RSWT čini više od 47 podružnica Wildlife Trusta u cijeloj zemlji, koje broje više od 800.000 članova (od toga 150.000 mladih). Vode oko 2.300 prirodnih rezervata koji se prostiru na 90.000 hektara i konzervacijske projekte duž obale. Savjetuju vlasnike zemlje kako je mogu učiniti održivom i surađuju s mnogobrojnim školama. Trust ima više od 33.500 aktivnih volontera koji su do sada spasili mnoga vrijedna staništa i vrste. Misao je vodilja Trusta da uključi ljude iz različitih područja te da se pridruže i sudjeluju u radu onako kako njima odgovara: da izađu u prirodu i budu aktivni, da doznaju više o prirodi ili da pomažu na očuvanju nekoga lokalnoga prirodnog područja. Trust im također pomaže savjetima kako uzgajati zdravu hranu, kako doći u formu za boravak vani, kako naučiti neke nove vještine potrebne za boravak u prirodi. Organiziraju i *team building* u prirodi za sve zainteresirane.

3.8. Kraljevsko društvo za zaštitu ptica (*Royal Society for the Protection of Birds*)¹⁸

Kraljevsko društvo za zaštitu ptica (RSPB – Royal Society for the Protection of Birds) društvo je koje vodi brigu o zaštiti ptica i prirodnih rezervata, a okupili su se iz potrebe da se suprotstave uništavanju ptica i uporabi njihova perja u modnoj industriji

¹⁸ *Royal Society for the Protection of Birds*, <www.rspb.org.uk> (12. IV. 2015.)

viktorijanskoga doba. Već 1869. godine krenulo se s prijedlozima Zakona o zaštiti morskih ptica i Zakonom o zaštiti divljih ptica iz 1880. godine, ali ono što je iniciralo osnivanje Kraljevskoga društva za zaštitu ptica 1889. godine u Didsburyju, bila je sve veća popularnost nošenja perja egzotičnih ptica. Članice su se obvezale da će se zalagati za zaštitu ptica, ali i da će se suzdržavati od nošenja perja na svojoj odjeći ako je pomodarstvo jedini razlog zašto je ptica ubijena (nojevi su bili izuzeti). Godine 1891. članice grupe posjetile su Sajam perja i krzna gospođe Phillips i u njezinoj kući službeno osnovale svoje društvo. Prva predsjednica postala je vojvotkinja od Portlanda. Podržali su ih mnogi uglednici toga doba, između ostalih i prof. Alfred Newton, vodeći ornitolog, što im je donijelo brzu popularnost, a time i djelotvornost i utjecaj, pa su već 1904. godine dobili kraljevsko priznanje *Royal Charter* za svoj rad.

Danas imaju preko milijun članova (od toga 195.000 mladih) i 13.000 volontera. U 2014. godini proračun im je iznosio 93 milijuna funti. U 200 prirodnih rezervata na površini od 130.000 hektara brinu o 80% zaštićenih i ugroženih ptičjih vrsta. Jedan od razloga takve popularnosti društva jest i činjenica da je promatranje ptica kao hobi vrlo popularan u UK-u, osobito među starijim stanovništvom. Njihovi su ciljevi voditi kampanje za zaštitu ptica i okoliša, voditi prirodne rezervate i ljude približiti prirodi, istraživati probleme koji se javljaju u odnosu ptica i okoliša, izvoditi projekte za ugrožene vrste, pomoći svima da uživaju u prirodi i nauče više o njoj.

3.9. *Trust Woodland (Woodland Trust)*¹⁹

Woodland Trust udruga je koja se bavi zaštitom šuma. Osnivač *Woodland Trusta* je umirovljeni poljoprivrednik Kenneth Watkins koji je bio zabrinut zato što su engleske šume, šumarci i lugovi sve više nestajali. U tome su mu se pridružili trojica njegovih prijatelja i 1972. godine osnovali su Woodland Trust na farmi u Devonu. Počeli su tako što su oglasili moto „zasadi svoje stablo za 50 penija“ i donacijama koje su dobili kupili prvu šumu u Avon Valleyu. Tijekom sljedećih desetljeća uspjeli su skrbiti o 1.000 šuma koje prekrivaju oko 20.000 hektara.

Uspjeh Woodland Trusta u zbrinjavanju šuma uvijek je počivao na brojnim donatorima (oko 300.000 članova), koji su novčanim sredstvima omogućavali njihov rad, i na dragovoljcima kojih je tijekom 2007. godine bilo 530.000. Oni su donirali 240.000 sati rada u vrijednosti od oko 2 milijuna funti. U 2015. godini Woodland Trust se oslanja na 4.200 redovitih volontera i oko 300 zaposlenih djelatnika. Tako se Woodland Trust brine o sve većemu broju šuma i omogućava ljudima da u njima uživaju.

¹⁹ *Woodland Trust*, <www.woodlandtrust.org.uk> (3. III. 2015.)

3.10. Svjetski fond za prirodu (*World Wide Fund for Nature*)²⁰

Međunarodni WWF vodeća je svjetska organizacija koja se bavi problemima okoliša kao što su opstanak vrsta i staništa, klimatske promjene, održivo poslovanje i poučavanje o okolišu.

World Wide Fund osnovan je 1961. godine u Švicarskoj zbog bojazni da će životna staništa životinja u Africi biti uništena, a da će njihovo izlovljavanje dovesti do uništenja nekih vrsta. Među uglednim osnivačima bili su Sir Julian Huxley, poznati biolog, i Sir Peter Scott, prirodnjak i slikar, koji je oslikao i poznati zaštitni znak WWF-a, pandu. Iste godine kada je i osnovan WWF je otvorio podružnice u mnogim zemljama, uključujući i UK. Već od 1970. godine njegovi se članovi ne bave samo zaštitom staništa već nastoje sagledati šire implikacije čovjekova miješanja u prirodu. Godine 1980. upozoravaju da nema budućnosti za čovječanstvo ako se ne zaštite prirodni resursi. Također su predstavili svoj koncept održivoga razvoja – življenja u granicama prirodnoga okružja bez ugrožavanja života budućim naraštajima. To postaje ideja vodilja svih njihovih aktivnosti od tada pa sve do danas.

WWF UK aktivan je u svojoj zemlji, ali surađuje i s drugim WWF-ovima koji se nalaze u više od 100 zemalja. Najveći dio sredstava kojima raspolažu (90%) dolazi iz dobrovoljnih priloga pojedinaca i poslovnih subjekata. Ukupan broj ljudi koji im pružaju neku vrstu podrške kreće se oko 5 milijuna. I WWF UK bavi se globalnim problemima kao što su klimatske promjene i opasnosti za ugrožene vrste i staništa te neodrživo iskorištavanje prirodnih svjetskih resursa. To čine utječući na mišljenje vladajućih, poslovnih ljudi i svih drugih pokušavajući poučiti ljude o svijetu oko nas i radeći s lokalnim zajednicama kako bi one poboljšale okoliš o kojemu svi ovisimo. Organizacija ima i svoje ambasadore koji su birani između uglednih i zaslužnih građana neke zemlje, koji populariziraju i promiču ciljeve WWF-a.

Zaključak

Volonterske udruge za zaštitu prirodne i kulturne baštine igraju važnu ulogu u životu Britanaca, kako u prošlosti tako i danas. Oni u svakome trenutku pokazuju da im je prošlost iznimno važna i da o njoj duboko promišljaju.

Izvrstan primjer koji potkrjepljuje cijelu priču o predanosti intelektualaca staroga doba očuvanju baštini za budućnost pronalazimo u biografiji Beatrix Potter (1866. – 1943.), engleske spisateljice i ilustratorice knjiga za djecu, od kojih je najpoznatija *Priča o Peteru Rabbitu* (*Peter Zec*). Beatrix Potter potječe iz imućne obitelji, bila je

²⁰ *World Wide Fund for Nature*, <www.wwf.org.uk> (3. III. 2015.)

iznimno obrazovana, a kao djevojčica mnogo je vremena provodila u Škotskoj i u Lake Districtu, gdje je imala prilike upoznati i zavoljeti prirodu. Poslije je tu ljubav i znanje pretočila u poznate priče za djecu u kojima su junaci bili životinje. Sama ih je bogato ilustrirala pokazujući s kakvim je zanimanjem promatrala i proučavala biljni i životinjski svijet oko sebe. Uspjeh koji su joj u njezinim tridesetim donijele knjige učinio ju je financijski neovisnom te je napustila London, kupila imanje u Lake Districtu i počela se baviti poljoprivredom i uzgojem ovaca nastavljajući pisati. Prestigom zaradom nastavila je kupovati imanja kako ih novi poduzetnici ne bi pretvorili u industrijska i građevinska zemljišta te je površinu od 4.000 jutara potpuno netaknute prirode prije svoje smrti preko udruge National Trust darovala svomu narodu.

O popularnosti volonterstva i učlanjivanja u različite udruge u UK-u, a radi bavljenja različitim hobijima, govori nam čak vrlo popularna, i u nas poznata, britanska detektivska serija *Umorstva u Midsomeru*. Ako zanemarimo lov na ubojicu, u seriji možemo vidjeti englesko ruralno područje, a radnja se odvija u različitim selima i zaseocima, kao i u prirodi koja ih okružuje. U selima vidimo stare kuće s vrtovima koje ukućani uređuju i održavaju s velikom brižnošću i predanošću. Stanovnici su vrlo često članovi nekih volonterskih udruga za zaštitu prirodne i kulturne baštine (čak u jednoj epizodi važno mjesto dano je Ramblers Association) ili su članovi nekih drugih udruga hobista i bave se slikanjem u prirodi, pjevanjem, organiziranjem sajмова, uzgojem konja, sokola, skupljanjem gljiva, uzgojem ruža i orhideja, uređenjem vrtova, promatranjem ptica i dr. Iako je serija samo fikcija, moguće je uočiti koliko su Englezi predani zaštiti i uživanju u svojoj prirodi, tradiciji i povijesti.

Ako se malo analiziraju motivi zbog kojih su ljudi osnovali ove udruge, od kojih neke potječu još iz 19. stoljeća, može se vidjeti da su to radili isključivo iz uvjerenja i ljubavi, a ne radi zarade. Štoviše, u početku su ulagali svoje slobodno vrijeme, energiju, a i svoja materijalna sredstva kako bi zaštitili baštinu za sve ljude. Sigurno je upravo taj filantropski i volonterski aspekt njihova djelovanja učinio da ove udruge toliko dugo opstanu i da steknu povjerenje ljudi te im se broj članova sve više povećava i sve više sredstava im pristiže zahvaljujući donacijama. Pokazalo se kako neka ideja uvijek bolje zaživi ako ne postoji osobni financijski interes začetnika te ideje. Osnovane udruge bivaju sve veće i bolje organizirane i djeluju za dobrobit društva. Golem broj volontera svaki dan čini nešto za svoju zemlju ne misleći na materijalnu dobit. I Vladina profesionalna organizacija za zaštitu baštine Heritage Link odala je priznanje neizmjerne predanosti volontera napisavši u svome izvješću da su volonteri snaga baštinskoga sektora. Učinkovita zaštita, obrazovanje i promicanje povijesnoga okruženja bilo bi osobito umanjeno da nije njihova besplatna truda i vremena. Osim

toga volonteri imaju raznovrsne aktivnosti, od upravljanja baštinskim područjima do njihova obnavljanja i održavanja, od praćenja planova i zakona primjene do poticanja donošenja novih ili promjene manjkavih zakona. Oni organiziraju prikupljanje sredstava, kupuju područja koja bi trebalo zaštititi, vode brigu o baštini i njezinu predstavljanju te organiziraju edukativne aktivnosti primjerene dobi, interesu i slobodnom vremenu različitih posjetitelja.

Doista se može zaključiti da su volonterske udruge za zaštitu prirodne i kulturne baštine u UK-u neumorne i da je njihov prinos na tome području impresivan. Model koji navedene udruge primjenjuju već dugi niz godina nešto je što bi trebale nastojati primijeniti i druge zemlje (poput Hrvatske), koje nastoje ulagati u bolji i kvalitetniji razvoj turizma. Unaprjeđivanje kulturnoga turizma i kulture turizma jedini je donekle siguran način daljnjega održivog razvoja te gospodarske grane, čime bismo spriječili i negativnosti koje ona sa sobom donosi.

Stoga bi se tema volonterskih udruga za zaštitu kulturne i prirodne baštine trebala uvrstiti u nastavne sadržaje namijenjene ne samo studentima turizma već i studentima engleskoga jezika i književnost, u okviru kolegija koji obuhvaćaju britansku kulturu i civilizaciju, kako bi se potaknula svijest o potrebi zaštite kulturne i prirodne baštine i u studenata kojima turizam nije primarni interes. Neupitna je činjenica da upoznavanje kulturne i prirodne baštine duhovno obogaćuje i onoga tko se njome profesionalno bavi i onoga koji je želi upoznati u svoje slobodno vrijeme. A kao rezultat svega vidimo tolerantnije, duhovno ispunjene pojedince, na višoj razini svijesti.

THE HISTORY OF VOLUNTARY ASSOCIATIONS FOR THE PROTECTION OF NATURAL AND CULTURAL HERITAGE OF THE UNITED KINGDOM

Abstract

The paper gives an overview of the centuries-old tradition of voluntary service associations for the protection of natural and cultural heritage of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. The founders of the presented associations have invested their free time, energy, as well as their own financial resources to protect their heritage. It is this philanthropic and voluntary aspect of their work that has contributed to the long-term survival of these associations and helped

them gain the confidence of people. Therefore, the number of their members has been constantly increasing, and they have been receiving growing financial resources through donations. Volunteers undertake a wide spectrum of activities, ranging from the management of heritage areas to their restoration and maintenance, from monitoring the implementation of plans and laws to the initiation of adoption of new laws or amendments to deficient laws. They organize fundraising, purchase areas which should be protected, organize the management and presentation of heritage, and design educational activities for a variety of visitors. The model that these institutions have applied for many years is something we should seek to apply in other countries, such as Croatia, who are trying to invest in higher quality tourism development. The improvement of cultural tourism and tourism culture is the only safe way to promote a sustainable development of this industry, if we wish to minimise the negative elements it entails.

Key words: heritage, culture tourism, leisure time, voluntary service associations, United Kingdom